

Hrvoje Bazina

Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru
hbazina20@unizd.hr

Nikola Vuletić

Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru
nvuletic@unizd.hr

LORINI I NAŠE RIBARSKO NAZIVLJE (MORSKA FAUNA I RIBARSKE SPRAVE)

Lorinijevo djelo o ribanju na istočnome Jadranu prvi je cjelovit pregled morskoga ribarstva na hrvatskome jeziku. Lorini je, kao Saljanin, bio predstavnik pučke ribarske tradicije čiji je leksik duboko prožet inojezičnim utjecajima. S druge strane, pripadao je prosvjetnome sektoru koji se u to vrijeme oduševljavao novoštokavskom jezičnom ideologijom i u kojemu su bile vrlo izražene purističke tendencije. S obzirom na to, u ovome se radu razmatra koju je jezičnu strategiju Lorini odabrao u djelu namijenjenu prije svega obrazovanju ribara. Iščitavanje stranica njegova *Ribanja* pokazuje da se Lorini, iako u nekoj mjeri sklon purizmu, postavlja pragmatično. Dok je na općoj razini jezik njegove knjige vjeran tada dominantnoj jezičnoj ideologiji, na terminološkoj se razini Lorini ciljanoj publici obraća mahom njoj poznatim, tradicionalnim leksikom.

Uvod

Ovaj rad klasičnome djelu Petra Lorinija (Lorini, 1903.), saljskoga ribara, ribarskoga stručnjaka i inovatora, učitelja i pučkoga prosvjetitelja, pristupa iz etnolingvističke perspektive.¹ Već je Vidović istaknuo da to djelo sadrži pravo bogatstvo narodnoga ribarskog nazivlja (Vidović, 1982., 780).² No Lorinijevo

¹ Poimanja termina *etnolingvistika* znatno se razlikuju od škole do škole. Potpisnici ovih redova najbliži su definiciji etnolingvistike kao discipline koja proučava „jezičnu poruku s obzirom na ukupnost komunikacijskih okolnosti“, što iziskuje „poznavanje svega kulturnog konteksta proučavane zajednice“ (Pottier, 1970., 3, 11). Riječ je, dakle, o situacijskome pristupu govornome činu „u antropološkome kontekstu“ (Hymes, 1964., xxiii), kao i o etnološki impostiranome proučavanju „odnosa između jezika, kulture i društva“ (Fribourg, 1978., 116; usp. također Cardona, 1976., 14-15, 73-74).

² To je iz Vidovićeve, leksikografske perspektive neobično važno. Dovoljno je podsjetiti da ćemo u Lorinija naći prve objavljene potvrde naziva za mnoge dijelove ribarske opreme, kao i za čitav niz talasozoonima.

Ribanje nije nastalo iz jezikoslovnih ili etnografskih pobuda, za razliku od Zorina rada o ribarstvu (Zore, 1869.) ili drugih vrijednih zapisa o pučkoj ribolovnoj praksi koji se u to vrijeme objavljuju na stranicama *Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena* (usp. npr. Žic, 1902.; Ivanišević, 1904.). Lorinijevi iscrpni opisi tadašnje ribarske prakse, ribarskih plovila i sprava u službi su utvrđivanja stanja u tome gospodarskom sektoru, iz čega se izvode opetovani prijedlozi za poboljšanje i održivost ribarstva. Leksičko bogatstvo na koje upozorava Vidović, iako ima dokumentarnu vrijednost, odraz je ne dokumentarističke namjere, već nastojanja da se uspostavi što uspješnija komunikacija s ciljanom publikom. Iz etnolingvističke perspektive, temeljno pitanje nije zastupljenost pučkoga ribarskog leksika u Lorinija, već funkcija toga leksika, s obzirom na komunikacijsku namjeru i na jezičnu ekonomiju govorne zajednice.³ Riječ je o njegovoj funkcionalnoj valorizaciji unutar standardnojezične tehničke proze, i to tako da dijalektalni leksik postaje stručno nazivlje jedne profesionalne zajednice.⁴

Kontekst

Lorinijeva terminološka praksa vrijedna je pažnje s obzirom na širi jezični i sociolingvistički kontekst u kojemu nastaje njegovo djelo. Njegovo je *Ribanje* objavljeno u vrijeme kada je u procesu standardizacije hrvatskoga jezika prevladala vukovska struja (usp. Katičić, 2013., 218-219). Tijekom toga procesa ostao je zanemaren, osim u dubrovačkim filološkim krugovima, maritimni leksik, stran interesima i uzorima vodećih hrvatskih vukovaca.⁵

---

³ U smislu Hymesove etnografije govora (Hymes, 1962.).

⁴ Iako je točno da se Lorini ne bavi eksplicitno terminološkim pitanjima (usp. Vidović, 1982., 780), neizravna je posljedica njegova angažmana upravo afirmacija nazivlja kojim se koristi. Ne treba zaboraviti specifičnu društvenu težinu njegova položaja, kao ni ugled nakladnika. Riječ Lorinijeva riječ je visoka državnog službenika, ribarskoga nadzornika za Dalmaciju i Primorje, a objavljuje je carsko-kraljevska naklada školskih knjiga.

⁵ Posljedice toga stanja još će se dugo osjećati. Ako se Deanović u sastavljanju lijeve strane hrvatskosrpsko-francuskoga rječnika (1956.), kada je riječ o maritimnoj sastavnici, izdašno oslanjao na svoj dubrovački govor (usp. Franić, 2018.), nije to bio odraz kampanilizma, već činjenice da je upravo dubrovački maritimni leksik bio rano i solidno dokumentiran. Konačno, to što se Vinja, trideset godina kasnije, u svojoj *Jadranskoj fauni* (Vinja, 1986.) našao ponukanim dati novi prijedlog standardnoga nazivlja za morsku faunu, svjedoči o kontinuitetu nebrige za naš maritimni leksik.

Standardizacijski polet sustavno je zahvatio tek nautičku komponentu toga leksika, na kojoj se ustrajno i marljivo radilo zbog potreba pomorskih škola. Ideološki sukob između purista i tradicionalista unutar nautičke struke, koje idealno predstavljaju Božo Babić i Juraj Carić, zgodno ilustrira problem u kojem se našao Lorini.⁶ Kako je poznato, maritimni leksik hrvatskih govora duboko je prožet elementima iz neslavenskih jezičnih slojeva, pri čemu po starosti prednjači dalmatoromanski sloj, a po udjelu mletački.⁷ Tko je, poput Lorinija, htio pisati o ribarstvu, nužno se našao pred pitanjem terminološkoga izbora: osloniti se na pučki ribarski leksik, sa svim njegovim romanizmima, ili predložiti novu terminologiju. Raspoloživi standardnojezični priručnici, ravnodušni prema maritimnoj kulturi, nisu bili ni od kakve koristi. Ako je sklonost purističkim tendencijama bila izražena u prosvjetnome sektoru kojemu je Lorini pripadao, bilo je u njemu i drukčijih glasova. Dubrovački filolog Luko Zore, Lorinijev kolega iz zbornice zadarske preparandije, i Juraj Carić, ugledni pomorski pisac, bili su protivnici jezičnoga purizma (usp. Vidović, 1982., 776-777, 782-784). Zore je upravo na primjeru ribarskoga leksika pokazao kako je trebala izgledati dosljedna primjena vukovske metodologije, da je do nje ikada došlo: „Pobiranjem riječi i izraza po puku, eto kako se vodi jezik po savršenosti, a ne bog zna kakovijem gatanjem i drugijem znanstvenijem preobraživanjem, jer tijekom načinom gubi se izvornost jezika ne samo u pojedinijem riječima, nego i u čitavijem periodima [...]“ (Zore, 1869., 321).

Lorinijeva terminološka praksa

Lorini je bio ustrajan pobornik uvođenja hrvatskoga jezika u dalmatinske škole (usp. npr. Zaninović, 1979., 243-244), no o njegovim pogledima na jezik nemamo potanjih spoznaja. Iz nekih se značajki njegova *Ribanja* dade zaključiti da je bio blizak dubrovačkim vukovcima i da je u njihovim pisanim radovima gledao svojevrsni jezični model.⁸ Koliko zahvaljujući njihovu

⁶ O stajalištima i doprinosu jednih i drugih iznošena su vrlo različita stajališta, usp. npr. Vidović, 1982. i Stolac, 1998.

⁷ O ovoj problematici pisalo se mnogo i znalački, no u nedostatku ažurirane i akribične sinteze, još uvijek je uputno osloniti se na klasičnu Skokovu studiju (Skok, 1933.), kao i na korisne Deanovićeve pregledne radove (npr. Deanović, 1966.).

⁸ U tome smislu valja podsjetiti da je Lorini vojni rok odslužio u Dubrovniku te da se družio s Perom Budmanijem (Zaninović, 1979., 242-243). Grandovljevi podatak o školovanju u Dubrovniku (Grandov, 1956.) uvjerljivo je opovrgao Zaninović (1979., 241, bilj. 3).

utjecaju, a koliko zahvaljujući svome nahodaženju, ne možemo sa sigurnošću reći, no Lorini je terminološki izazov pred kojim se našao riješio tako da je odlučio ribarima govoriti njihovim riječima. Vidović je, doduše, utvrdio da se u Lorinijevu opisu ribarskih plovila nađe „poneki pokušaj da jedan ili drugi izraz stranoga porijekla zamijeni nekim našim“ (Vidović, 1982., 780).⁹ No takvi su pokušaji, sve u svemu, nesustavni, kako se vidi iz sljedećih primjera, u kojima Lorini daje prednost ustaljenim romanizmima (kurziv je naš) i gdje višečlani termini slijede romanski tvorbeni obrazac:

- (1) *Batel ima jambor od trinketa i onaj od majstre.* (54)¹⁰
- (2) *Kolumba mu je razita po svoj dužini broda; ta se greda sprijeda sljubila s karocom od prove [...]. Na zadnjoj trećini palube – kasar od krme [...].* (58-59)
- (3) *Na sredini trastana stoji jambor, a na njemu lantina [...].* (59)

Lorinijeva opredijeljenost za pučko nazivlje još je izrazitija u području leksika morske faune. Njegov je popis „Fauna Jadranskoga mora“ (18-39) ograničen „na same vrsti koje interesuju ribarstvo“ (18, bilj. 1). Lorini je znanstvene nazive vrsta popratio, gdje god mu je to bilo moguće, odnosnim hrvatskim nazivima te talijanskim (nerijetko zapravo mletačkim) i njemačkim sinonimima. Pritom je izrijeком pozvao čitatelje da sami dopune građu, ondje gdje je njemu naziv ostao nepoznat (18, bilj. 3). Ima tu učenih novotvorenica koje nisu ograničene samo na vrste koje narod ne imenuje, npr. *nakitorep srebrni* za *Lepidopus caudatus* (21), *šarko crljeni* za *Xyrichtys novacula* (26), ali i *dugoplotica* za *Coryphaena hippurus* (22), vrstu koju narod mahom zove *lampuga*, na Kvarneru i *kataluc*, ili pak *kamotoč* za školjkaša koji narod zove samo *prstac* ili *datal(a)*. Ovamo se mogu pribrojiti i dvočlani nazivi u kojima je narodnome nazivu dodan neki atribut koji upućuje na razlikovnu fizičku značajku odnosne vrste, na primjer:

⁹ Pritom *naš* ovdje treba razumjeti kao ne-romanski jer novotvorenice poput *podnica* ili kalkovi poput *mrtva strana* nisu „naši“ po tadašnjoj pučkoj uporabi, kao što nije „naš“ ni rusizam *paluba*. Nasuprot tome, jesu naši, po kriteriju stoljetne uporabe i ukorijenjenosti u pučkome govoru, odgovarajući romanizmi *pajol*, *mrtva banda* i *kuverta*.

¹⁰ Kako bismo rasteretili tekst, u nastavku se na stranice Lorinijeva *Ribanja* referiramo samo odnosnim brojem u zagradama.

- (4) *jaglun mačokljuni* za *Xiphias gladius* (22);
- (5) *gaun hrskavac* za *Atherina mochon*, u aktualnoj nomenklaturi *Atherina boyeri* (25);¹¹
- (6) *ugotica dugonosica* za *Gadus euxinus*, u aktualnoj nomenklaturi *Merlangius merlangius* (26).

Ipak, na Lorinijevu popisu najčešći su čisti narodni nazivi. Ti nazivi dijelom potječu iz dostupnih radova referentnih zoologa poput Brusine, Kišpatića, Kolombatovića i drugih, no uglavnom odražavaju Lorinijevo osobno iskustvo i njegovu bliskost dubrovačkim krugovima.¹²

Na različitim mjestima u knjizi Lorini daje prvenstvo sad ovim, sad onim narodnim nazivima, ali često navodi sinonime, kako bi čitatelji širom Dalmacije razumjeli o kojoj je vrsti riječ. U popisu vrsta (18-39), tako se na prvome mjestu javlja sad dubrovački, sad drugi regionalni naziv, što nije u vezi s abecednim redom naziva.¹³ Pogledajmo nekoliko primjera:

- (7) lubin [srednjodalmatinski], smudut [dubrovački], agač [sjevernodalmatinski – zadarski];
- (8) pirka [srednjodalmatinski i šibenski], pijerka [dubrovački];
- (9) sopa [dubrovački], salpa [sjeverno- i srednjojadranski];
- (10) ušata [sjeverno- i srednjojadranski], ukljata [dubrovački];
- (11) komarča [srednjodalmatinski], ovrata [dubrovački], podlanica [zadarski];
- (12) skuša [srednjodalmatinski i šibenski], vrnut [dubrovački];
- (13) polanda [dubrovački], palamida [sjeverno- i srednjojadranski];
- (14) orhan [dubrovački], gof [sjeverno- i srednjojadranski];
- (15) ugor [srednjodalmatinski i šibensko-biogradski], gruj [dubrovački].

¹¹ Status pojedinih sinonima u aktualnoj znanstvenoj nomenklaturi provjeravali smo u bazi *World Register of Marine Species* < <https://www.marinespecies.org/index.php> > [pristup: 22. travnja 2022.].

¹² Koncem 19. st. tek je bio započeo rad na prikupljanju pučkih naziva za morske životinje (usp. npr. Hirc, 1897.; Kosić, 1889.). Zanimljivo je da Lorini među svojim referencama ne navodi Kosićeve radove o narodnim nazivima dubrovačkoga područja (Kosić, 1889., 1891.).

¹³ Spoznaje o prostornoj distribuciji pojedinih naziva crpimo iz Vinjinih popisa (Vinja, 1986.) te iz naših terenskih istraživanja.

Kod nekih vrsta izostalo je navođenje sinonima. Tako na ovome popisu uz *gira* nema zadarskoga sinonima *manula*, uz *lokarda* nema kvarnersko-primorskoga *plavica*, a uz srednjodalmatinsko *šnjur* nema sjevernodalmatinskoga *šarun*, ni južnoga *širun*. Drugdje su, međutim, ekskluzivnu prednost dobili sjevernodalmatinski nazivi: na popisu puževa nalazimo samo *ogrc* i *gamburata*, ne i splitsko *nanara* ili dubrovačko *narikla* u prvome slučaju, odnosno splitsko *škatar* ili dubrovačko *narikla* u drugome slučaju.

Nizovi sinonima prisutni su i izvan popisa, u opisu pojedinih ribarskih sprava, kada je riječ o vrstama koje se njima love. Na primjer: „Opet je drugi panel za smudute – lubine, agače [...]“ (101). Ipak, tu Lorini daleko češće daje prednost nazivima koji su karakteristični za južnu Dalmaciju, odnosno za šire dubrovačko područje, kao što su *gera*, *ukljata*, *srdjela*, *polanda*, ili srednjodalmatinskim nazivima, kao što su *šnjur*, *komarča* i *lubin*. Ovakva praksa bit će s jedne strane odraz Lorinijeva pristajanja uz dubrovački model jezika, a s druge uvažavanja Kolombatovićeve autoriteta. Za oboritu ribu koristi pak skupni naziv *strgač* (u opisu ludra, 170), koji je najbolje potvrđen na šibenskome području.¹⁴

Osim popisa „Fauna Jadranskoga mora“, za našu je temu zahvalan pogled na „Azbučno kazalo hrvatskih imena riba“ (41-44) i na tablični popis vrsta s podacima o vremenu mriještenja (49-52). Nisu sasvim jasna načela kojima se Lorini vodio u sastavljanju kazala: u nekim se slučajevima s jednoga člana sinonimnoga niza dosljedno upućuje na ostale, u drugim slučajevima ne.¹⁵ Kako bilo, u kazalu se javljaju neki nazivi kojih nema na popisu „Fauna Jadranskoga mora“. Tako ovdje uz *bilizma* stoji *lica*, uz *luc* saljsko *tumburel*, uz *lubrak* varijanta *lumbraka*, uz *iverak* stoji *pasara* (tiskarskom greškom *parara*) itd. Nizu pučkih naziva kojih nema na popisu „Fauna jadranskoga mora“, ni u kazalu, Lorini daje prednost u tablici s podacima o mriještenju pojedinih vrsta. U njoj nalazimo naziv *drhtulja* za vrstu koja je na popisu samo *trntulja*; *Trygon pastinaca*, na popisu *viža žutulja* i *šunj žuti*, ovdje je *žutulja*; *Solen vagina*,

¹⁴ Mi smo *strgač* zabilježili u Šibeniku, Rogoznici, Vranjicu i na Zlarinu.

¹⁵ Tako, na primjer, uz *agač* stoje *smudut* i *lubin*; uz *lubin* stoje *smudut* i *agač*; uz *smudut* stoje *agač* i *lubin*. S druge strane, članovi niza *komarča* – *ovrata* – *podlanica*, u kazalu su predstavljeni ovako: uz *komarča* nema sinonima; uz *ovrata* stoje *lovrata* i *komarča*, ne i *podlanica*; uz *lovrata* stoje *podlanica* i *komarča*, ne i *ovrata*; uz *podlanica* stoje *komarča* i *ovrata*, ne i *lovrata*. Uz *skuša* stoji *vrnut*, no oblika *vrnut* nema kao natuknice u kazalu. Uz *salpa* stoji *sapa*, a nema dubrovačkoga *sopa*, oblika koji je u popisu „Fauna Jadranskoga mora“ na prvome mjestu. Dubrovačko *ukljata* ne javlja se uz *ušata*, ni samostalno.

školjkaš koji je na popisu, vjerojatno omaškom, nazvan *krastavica*, ovdje nosi naziv *šljanak*; venecijanizam *mušula* za *Arca noae* u ovoj je tablici zamijenjen pikantnim *pizdica*;¹⁶ *Cardium edule*, na popisu bez narodnoga naziva, ovdje je *čančica*; saljski venecijanizam *žotulj*, popraćen sinonimom *sipica*, u tablici stoji za vrstu koja je na popisu samo *bobić*; itd.

Spomenuli smo upravo dva venecijanizma. Lorini ih je, kao govornik mletačkoga, bez sumnje u stanju identificirati i u načelu ih izbjevati. Indikativan je, u tome smislu, popis naziva školjkaša (34-35), na kojemu nalazimo jedan jedini venecijanizam, *mušula*. Svi su ostali narodni nazivi slavenskoga porijekla: *krastavica*, *prnjavica*, *dagnja*, *ošćura*, *čaška*, *kapica*, *kopito*, *kamenica*.¹⁷ Vrlo raširene venecijanizme, kao što su *pidoć*, *kapesanta*, *oštriga* ili *vongola*, Lorini je zanemario. Međutim, neke venecijanizme Lorini ne pokušava zamijeniti, vjerojatno svjestan toga da alternativni nazivi nisu osobito prošireni. Takav je slučaj naziva *barakula*, *papalina* ili *pasara*.

Ako se u slučaju nazivlja morske faune mogao i htio osloniti na zoologe, kada piše o ribarskim spravama, Lorini pred sobom nema uzora ni autoriteta. Iz Zorina rada mogao mu je doći podstrek da uzme u obzir regionalnu raznolikost ribarskoga nazivlja, no Lorini je prvi koji o toj temi piše ne kao etnograf ili filolog, već kao stručnjak za ribarstvo.¹⁸ Već letimičan pregled njegova prikaza ribarskih sprava ne ostavlja mjesta dvojbi: Lorini je odabrao dosljedno korištenje narodnih naziva, bilo da je riječ o domaćim tvorbama po romanskome obrascu, kao što su *ciplara*, *gerara*, *lokardara*, *polandara* i sl., bilo da je riječ o izravnim mletačkim posuđenicama, kao što su *kogol*, *sanadiža*, *strašin*, *tarantela*, *vojga* i neke druge. Sasvim rijetko odlučuje se za terminološke inovacije. To su, na primjer, *ishodište* i *prihodište*, štokavizirane inačice sjevernodalmatinskih naziva *ishodišće* i *prihodišće* za točke na kojima počinje, odnosno završava topljenje potegače, pri čemu Lorini ne propušta

¹⁶ Malakonim *pizdica* inače u govorima sjeverne Dalmacije označava, od mjesta do mjesta, najrazličitije školjkaše, među njima i *Arca noae* (usp. Vuletić, Skračić, 2018., 144-145).

¹⁷ Zanimljivo je da za *Pinna nobilis* Lorini ne donosi naziv *periska* koji je danas posve prevladao u stručnoj literaturi i u medijima. Vinja (1986 II: 391) *periska* ne bilježi baš nigdje. Mi smo taj naziv kao domaći zabilježili samo u Bolu, Senju i Mošćeničkoj Dragi.

¹⁸ Valja napomenuti da se u hrvatskim prijevodima uredbi i pravilnika Pomorske vlade u području ribarstva koristilo upravo pučko nazivlje, kako se vidi iz priloga koje Lorini donosi u poglavlju „Ribarsko zakonodavstvo“ (204-241). Na primjer, u „Pravilima glede ljetnjeg ribolova“ od 1887. (224-237) nalazimo *trata*, *vojga*, *inčet*, *budeli*, *kunserba*, *kanjuš*, čak i *punta*, mjesto *rt*. Ne znamo tko je odgovoran za te prijevode s talijanskoga na hrvatski, ni je li Lorini imao kakve veze s njima.

naglasiti da se u drugim mjestima koriste nazivi *prva* i *zatega* (73). Uz *ishodište*, koristi i saljski termin *šijanje*. Još je jedan neologizam *kopljište*, pri čemu Lorini ističe da su narodni nazivi za taj dio potegače *talun* i *kolo*: „Kрила su privezana za smrekovo kopljište (nar. talun, kolo)“ (73).¹⁹ Međutim, za konop kojim je kopljište povezano s uzom za potezanje mreže koristit će romanizam *bregatura*. Ni njegove preferencije za leksik slavenskoga porijekla neće ga spriječiti da se, nakon što protumači da je *saka* „vreća“, a *goša* „srijeda“ mreže (73), u daljnjem izlaganju osloni upravo na romanizme.²⁰ Na primjer:

- (16) Kod krojenja mreže, [...] odrežu se dva tačno jednaka komada, koji sačinjavaju tako zvane goše, naime temeljne komade mreže. [...] tad ćemo gošu tako staviti, da kraći, živi kraj, bude okrenut put krila mreže, dulji put srijede, gdje će kasnije doći saka. (87)

U poglavljima o ribarskim spravama i tehnikama ribolova dubrovačko je nazivlje upadljivo manje prisutno, nego u pregledu faune. Bit će odraz ne samo Lorinijeva osobnog iskustva, već i veće gospodarske važnosti ribarstva na zadarskome i splitskome području, ali i nazadovanja ribarstva na jugu, o čemu piše i Kosić (1889). Ako je termin *srdjelara* (67) na formalnoj razini dubrovački, u opisu lova tom mrežom Lorini daje prednost nazivima *prtenjača* i *vojga*. U nizu drugih slučajeva, Lorini je skloniji nazivima koji su karakteristični za srednjodalmatinsko ili za sjevernodalmatinsko područje. Za zavoj na kraju mreže stajačice odabrao je sjevernodalmatinski i kvarnerski naziv *balig*, u inačici *baleg* (68), a ne neki od južnodalmatinskih sinonima, kao što su *vrč* ili *kulijer*. U opisu migavice, koju Lorini smatra „zloglasnom ostavštinom republike dubrovačke“ (76), nigdje se ne spominje dubrovački naziv *šabaka*.²¹ Kada govori o održavanju mreža, spominje samo *tanganje* (97), dok se na dubrovačkome području mreže *maste*. U opisu poklopne mreže (105) Lorini koristi svoj saljski naziv *orćas*, koji se u raznim varijantama

¹⁹ Leksem *kopljište* u svojim dijalektalnim realizacijama postoji u pučkome ribarskome nazivlju, ali označava držak ostiju, i to u govorima biogradsko-pašmanskoga područja te šibenskoga i srednjodalmatinskoga otočja (*kopišće*).

²⁰ Pritom se na dubrovačkome području zaista upotrebljava naziv *vreća* za krajnji dio potegače (usp. i Zore, 1869., 356.).

²¹ To upravo jest stari dubrovački naziv za migavicu, kako potvrđuju naša terenska istraživanja. Zore ističe: „Po ostalom našem primorju jedna vrsta gori opisane dubrovaške šabake, zovu [sic] se migavica. Ona nije spletena od konca, nego od debele tunje, u ostalomu šabakom sačinjava jednu pa istu stvar“ (Zore, 1869., 359).

susreće širom sjeverne i srednje Dalmacije, uz neretvanski sinonim *sačmarica*, a ne dubrovačko *rečijak*, što je mogao naći u Zore (Zore, 1869., 361).²² Drugdje opet poseže za eksplikativnom vrijednošću sinonima. Tako uz sjevernodalmatinsko-kvarnersko *oprara* koristi i dubrovačko *janka* (106), a uz saljski naziv *bjankarica* za jednu od brodica koje sudjeluju u lovu svjetlom i potegačom podsjetit će i na hvarsko, odnosno viško *sinjol* (119).

Današnje bi ribare moglo iznenaditi što se u opisu dijelova ondašnje koće, što su je za sobom vukli bragoci na jedra, Lorini služi samo mletačkim terminima *cogollo*, *sacco*, *corpo de ré* i *paré*. Koća je početkom 20. st. još uvijek mreža koja je na ovoj strani Jadrana poznata samo iz prakse čozotskih ribara.

Zaključak

Lorini je kao prosvjetni djelatnik, usto i svjedok izrazite talijansko-hrvatske diglosije u Zadru, zasigurno bio osjetljiv na jezična pitanja. Iako se ne može reći da nije u određenoj mjeri bio sklon purizmu, ta se osjetljivost na stranicama *Ribanja* pretočila u svojevrzni jezični utilitarizam, dijelom možda i pod utjecajem Lorinijevih dubrovačkih veza. Lorinijev je interes prvenstveno usmjeren na sadržajnu stranu problematike o kojoj piše. Nije mu namjera ukrotiti pučko ribarsko nazivlje, niti nametati novu, „čišću“ terminologiju. Upravo suprotno, u korištenju pučkoga nazivlja, takvoga kakvo jest, u njegovoj dijatopskoj raznolikosti, uvidio je didaktičku prednost koju dobar učitelj i prosvjetitelj ne smije propustiti. Može se reći da je Lorini, intimno uronjen u antropološki kontekst ribarske zajednice zahvaljujući svome porijeklu, umješno proniknuo u jezičnu ekonomiju ciljane publike. Odlučivši se obratiti ribarima njihovim riječima, kako bi ih pridobio za svoju viziju održiva ribarstva, proveo je funkcionalnu valorizaciju dijalektalnoga leksika u okvirima tehničke proze i u svome ga *Ribanju* prenio u stručno nazivlje.

²² Mi na Premudi i u Velartu bilježimo *arćôâš*, na Silbi, u Zaglavu, Malom Ižu i na Ravi *arćqš*, na Olibu *raćqš*, u Molatu *arćuâš*, u Kalima *vrićuâš*, u Tkonu *oćâš*, u Trogiru *orćâš*, u Sumartinu *arćâš*, u Bolu *arćos*, u Vrboskoj *orćôs* itd.

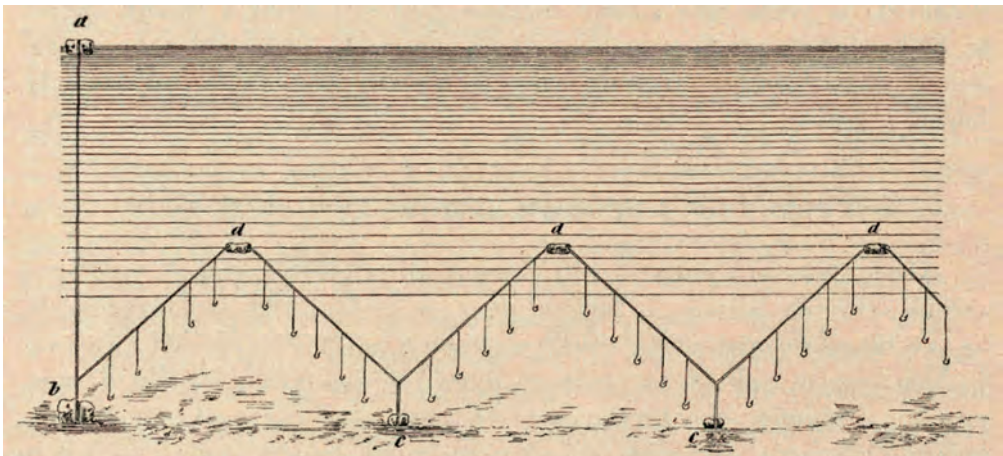
Literatura

- Cardona, G. R. (1976.): *Introduzione all'etnolinguistica*, Il Mulino, Bologna.
- Deanović, M. (1966.): Stratifikacija naših pomorskih i ribarskih naziva po njihovu porijeklu, *Pomorski zbornik*, 4, 735-744.
- Franić, I. (2018.): Elementi dubrovačkoga idioma u hrvatskome stupcu hrvatsko-francuskog rječnika Dayrea, Deanovića i Maixnera, *Poglavlja iz romanske filologije: u čast akademiku Augustu Kovačecu o njegovu 80. rođendanu* (ur. N. Lanović i dr.), Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – FF-press, Zagreb, 237-256.
- Fribourg, J. (1978.): Vers l'ethnolinguistique, *La Linguistique*, 14 (2), 103-116.
- Grandov, Š. (1956.): Petar Lorini, *Zadarska revija*, 5 (1), 49-52.
- Hirc, D. (1897.): Građa za narodnu nomenklaturu i terminologiju životinja. I. Narodna imena riba, *Nastavni vjesnik*, 5, 160-174.
- Hymes, D. (1962.): The Ethnography of Speaking, *Anthropology and Human Behavior* (ur. Th. Gladwin i W. C. Sturtevant), Anthropological Society of Washington, Washington, 13-53.
- Hymes, D. (1964.): *Language in Culture and Society*, Harper, New York, pp. xxxv + 764.
- Ivanišević, F. (1904.): Pojica. Narodni život i običaji, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 9, 191-326.
- Katičić, R. (2013.): *Hrvatski jezik*, Školska knjiga, Zagreb, pp. 283.
- Kosić, B. (1889.): Gragja za dubrovačku nomenklaturu i faunu riba, *Glasnik Hrvatskoga naravoslovnoga društva*, 4, 273-299.
- Kosić, B. (1891.): Dodatak dubrovačkoj nomenklaturi i fauni riba, *Glasnik Hrvatskoga naravoslovnoga društva*, 6 (1-6), 204-215.
- Lorini, P. (1903.): *Ribanje i ribarske sprave pri istočnim obalama Jadranskog mora*, C. k. naklada školskih knjiga, Beč, pp. 266.
- Pottier, B. (1970.): Le domaine de l'ethnolinguistique, *Langages* 18, 3-11.
- Skok, P. (1933.): *Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu*, Jadranska straža, Split, pp. 184.
- Stolac, D. (1998.): *Hrvatsko pomorsko nazivlje: Božo Babić i njegovi prethodnici i nastavljači*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, pp. 171.
- Vidović, R. (1982.): Povijest rada na sakupljanju i obradi naše pomorske terminologije (od početka do Drugoga svjetskog rata, *Mogućnosti*, 29 (8-10), 770-803.
- Vinja, V. (1986.): *Jadranska fauna: etimologija i struktura naziva*, Logos/JAZU, Split/Zagreb, pp. 558.
- Vuletić, N., Skračić, V. (2018.): *Leksik morske faune u sjevernoj Dalmaciji. Prvi dio: rječnik pučkoga nazivlja*, Sveučilište u Zadru, Zadar, pop. 287.
- Zaninović, M. (1979.): Petar Lorini (1850 – 1921), *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru. Razdio društvenih znanosti*, 18 (8), 241-252.
- Zore, L. (1869.): O ribanju po dubrovačkoj okolici sa dodatcima iz ostalog našeg primorja, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, 10, 321-368.
- Žic, I. (1902.): Vrbnik (na otoku Krku), *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 7 (2): 295–353.

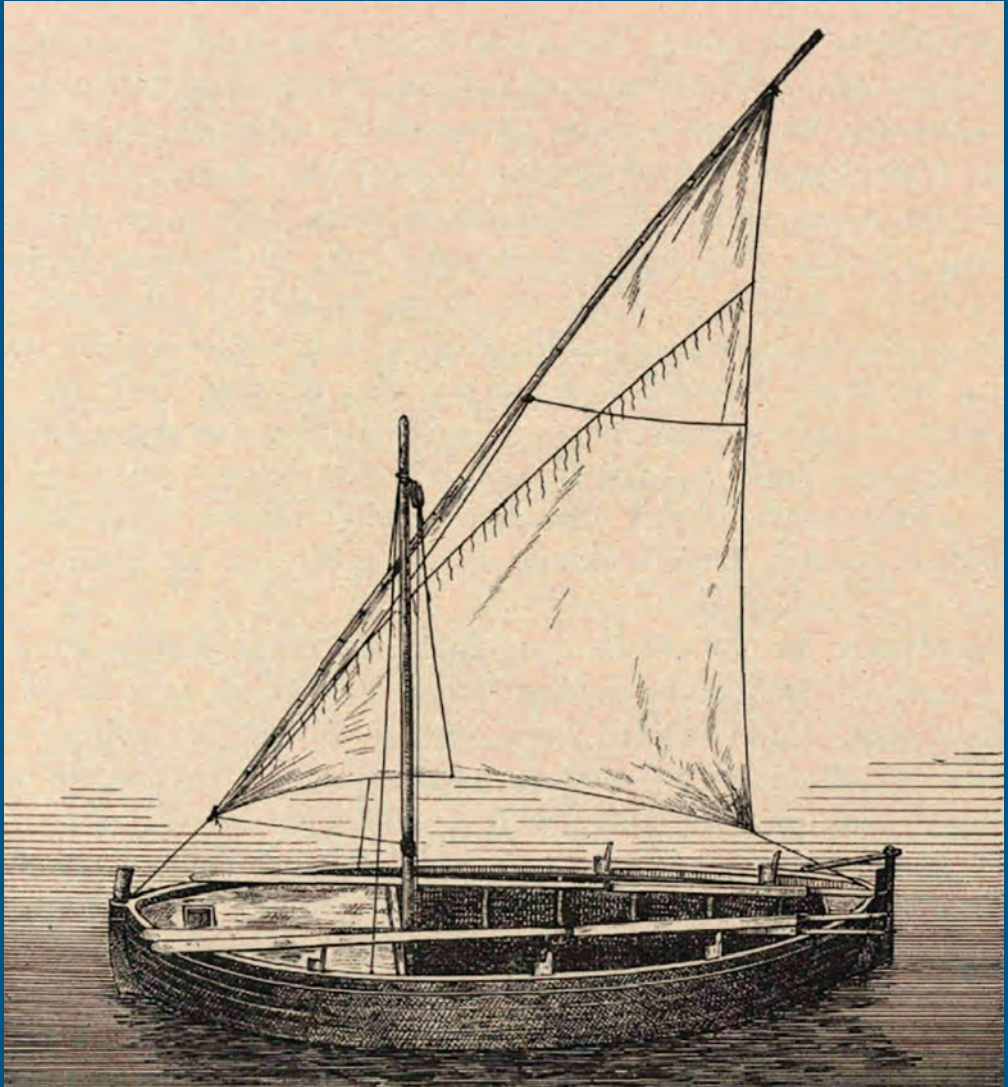
Hrvoje Bazina and Nikola Vuletić

Lorini and the Croatian fishing terminology (marine fauna and fishing equipment)

Lorini's work on fishing in the eastern Adriatic is the first comprehensive overview of sea fishing in the Croatian language. Lorini, born in Sali, was a representative of the folk fishing tradition whose vocabulary is deeply imbued with foreign language influences. On the other hand, he belonged to the profession of educators, who were fascinated by the neo-Shtokavian linguistic ideology of the time, displaying very pronounced purist tendencies. With this in mind, the paper discusses the language strategy chosen by Lorini for a work aimed primarily at educating fishermen. The pages of his "Fishing" show that Lorini, although somewhat prone to purism, takes a pragmatic view. While on a general level the language of his book remains faithful to the then dominant linguistic ideology, terminologically Lorini addresses his target audience primarily in a familiar traditional vocabulary.

Parangal podignut s morskog dna (Lorini, 1903., 100)

Gajeta (Lorini, 1903., 60)